

JOSEPH E. STIGLITZ

Enflasyon Hedeflemesinde Başarısızlık

Faiz oranlarını yükseltmek tahılların ya da yakıtın uluslararası fiyatını fazla etkilemez. Aslında, ABD'nin ekonomisinin büyüklüğü nedeniyle, buradaki yavaşlamanın küresel fiyatlar üzerindeki etkisi, gelişmekte olan bir ülkedeki yavaşlamadan çok daha büyük olur ve bu da küresel bakış açısıyla, gelişmekte olan ülkelerdeki değil, ABD'deki faiz oranlarının yükseltilmesi gerektiği anlamına gelir

Bilgi ekonomisi alanındaki çalışması için 2001 yılında Nobel ödülü kazanan Joseph Stiglitz Başkan Clinton'ın Ekonomi Danışmanları Konseyinde Başkanlık yaptı ve Columbia Üniversitesinde Ekonomi Profesörüdür. Linda Bilmes ile beraber Üç Trilyon Dolarlık Savaş: Irak'taki Çatışmanın Gerçek Maliyeti adlı eseri yazmıştır.

Dünyadaki merkez bankacıları heveslerine ve modaya düşkün, birbirine bağlı bir gruptur. 1980'lerin başında, Milton Friedman tarafından öne sürülen basit bir ekonomik teori olan parasalcılığın büyümesine kapıldılar. Parasalcılık, kendisine yenik düşen ülkelere pahalıya patlayarak gözden düştükten sonra yeni bir mantra arayışı başladı.

Cevap, fiyat artışının hedef seviyeyi geçtiği anda faiz oranlarının da yükseltilmesinin gerektiğini söyleyen "enflasyon hedeflemesi" olarak bulundu. Bu ham reçetenin temelinde fazla ekonomik teori ya da deneysel kanıt yoktu; enflasyonun kaynağı ne olursa olsun en iyi tepkinin faiz oranlarını artırmak olduğunu düşünmek için bir sebep yoktur. Birçok ülkenin enflasyon hedeflemesini uygulamayacak kadar sağduyulu olacağını umuyoruz; ben bunu yapan ülkelerin talihsiz vatandaşları için üzülüyorum. Enflasyon hedeflemesini bir şekilde resmi olarak benimsemiş ülkeler arasında İsrail, Çek Cumhuri-

yeti, Polonya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Güney Afrika, Tayland, Kore, Meksika, Macaristan, Peru, Filipinler, Slovakya, Endonezya, Romanya, Yeni Zelanda, Kanada, İngiltere, İsveç, Avustralya, İzlanda ve Norveç sayılabilir. Bugün enflasyon hedeflemesi test edilmektedir ve başarısız olması da kuvvetle muhtemeldir.

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ENFLASYON

Gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranının daha yüksek olmasının nedeni makro yönetimin zayıflığı değil, petrol ve gıda fiyatlarının yükselmesidir ve bu kalemlerin ortalama hane bütçesindeki payı zengin ülkelerdekine göre daha fazladır. Örneğin Çin'de enflasyon yüzde sekiz ve üzerindedir. Vietnam'da daha da yüksektir ve bu yıl yüzde 18,2'ye yaklaşması beklenmektedir, Hindistan'da ise yüzde 5,8'dir. Tersine, ABD'de enflasyon yüzde üçtür. Gelişmekte olan bu ülkeler, faiz oranlarını ABD'den daha mı fazla yükseltmeleri gerekir?

Bu ülkelerdeki enflasyon büyük oranda ithal-

dir. Faiz oranlarını yükseltmek tahılların ya da yaktın uluslararası fiyatını fazla etkilemez. Aslında, ABD'nin ekonomisinin büyüklüğü nedeniyle, buradaki yavaşlamanın küresel fiyatlar üzerindeki etkisi, gelişmekte olan bir ülkedeki yavaşlamadan çok daha büyük olur ve bu da, küresel bakış açısıyla, gelişmekte olan ülkelerdeki değil, ABD'deki faiz oranlarının yükseltilmesi gerektiği anlamına gelir.

Gelişmekte olan ülkeler küresel ekonomiye bağlı kaldıkça ve uluslararası fiyatların yerel fiyatlara etkisini sınırlamak için tedbir almadıkça pirincin ve diğer tahılların uluslararası fiyatları artınca yerel fiyatları da önemli oranda artar. Gelişmekte olan birçok ülkede, yüksek petrol ve gıda fiyatları üçlü tehdit oluşturur: İthal eden ülkeler tahıl için daha yüksek ücret ödemek, bunu kendi ülkelerine getirmek için daha fazlasını ödemek ve limanlardan uzakta yaşayan tüketicilere götürmek için de daha fazlasını ödemek zorunda kalır.

ENFLASYON TEDAVİSİ HASTALIKTAN BETER

Faiz oranlarının yükseltilmesi toplam talebi düşürebilir ki, bu da ekonomiyi yavaşlatır ve ticaret dışı mallar başta olmak üzere bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artışı yumuşatır. Ama bu tedbirler, tahammül edilemez bir seviyede olmadıkça, enflasyonu hedeflenen düzeye çekmek için tek başına yeterli olmaz. Örneğin, küresel enerji ve gıda fiyatları şimdikine göre daha ılımlı bir oranla, örneğin yüzde 20 artsa ve yerel fiyatlara yansısız bile, genel enflasyon oranının örneğin yüzde üçe getirilmesi için başka yerlerdeki fiyatlarda önemli düşüş olması gerekir. Bu da ekonomide belirgin bir yavaşlamayı ve yüksek işsizlik oranını beraberinde getirir. Tedavisi hastalıktan beter olur.

O halde, ne yapılmalı? Öncelikle, politikacılar veya merkez bankacıları ithal enflasyon için suçlanmamalıdır, tıpkı küresel ortam tehlikesiz olduğunda, düşük enflasyondan onlara pay çıkarılmaması gerektiği gibi. ABD Merkez Bankası Eski Başkanı Alan Greenspan'ın, Amerika'daki mevcut ekonomik karmaşada fazlasıyla pay sahibi olduğu artık kabul edilmektedir. Görevi sırasında Amerika'daki düşük enflasyon için bazen övüldüğü de olmuştur. Ama gerçek şudur ki, Amerika'da Greenspan döneminde ticari fiyatlar düşmüş ve Çin'de deflasyon olmuş, böylece imal edilen ürünlerin fiyatları kontrol altında kalmıştır.

İkinci olarak, yüksek fiyatların özellikle düşük gelirlili bireyler için büyük stres doğurabileceğini unutmamalıyız. Gelişmekte olan bazı ülkelerdeki ayaklanma ve protestolar bunun en kötü tezahürüdür.

Serbest ticareti savunanlar bunun avantajlarını anlatıyor, ama riskleri konusunda dürüst dav-

ranmıyor ve piyasalar da bunlara karşı yeterli güvenceyi genellikle veremiyor. Çeyrek yüzyıl önce, makul koşullar altında serbest ticaretin herkesi daha yoksul hale getirebileceğini gösterdim. Korumacılığı savunmuyordum, ama aşağı doğru risklerin farkında ve bunlarla başa çıkmaya hazır olmamız gerektiği konusunda uyarıda bulunuyordum.

ENFLASYONDAN ETKİLENEN TARIM

Tarıma gelince, ABD ve Avrupa Birliği üyeleri gibi gelişmiş ülkelerde hem tüketiciler hem de çiftçiler bu risklerden uzaktır. Ancak gelişmekte olan ülkelerin çoğunda bunun için gereken kurumsal yapılar ya da kaynaklar yoktur. Birçoğunda ihracat vergileri ya da yasaklar gibi kendi vatandaşlarına faydalı olan, ama diğer insanlar için pahalıya patlayan acil durum tedbirleri uygulanır.

Küreselleşmeye karşı daha da güçlü bir ters tepkiden kaçınmak istiyorsak, Batı hızlı ve güçlü bir tepki vermelidir. Arazileri gıda üretiminden, enerji üretimine geçmeye teşvik eden biyo-yakıt yardımları kaldırılmalıdır. Ayrıca Batılı çiftçilere yardım için ayrılan miktarın bir kısmı gelişmekte olan yoksul ülkelerin temel gıda ve enerji ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olmaya harcanmalıdır.

En önemlisi, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin enflasyon hedeflemesinden vazgeçmesi gerekir. Yükselen gıda ve enerji fiyatlarını karşılama çabası yeterince zorlayıcıdır. Enflasyon hedeflemesinin yol açtığı zayıf ekonomi ve yüksek işsizlik oranı enflasyonu fazla etkilemez; sadece bu koşullar altında hayatta kalmayı daha da zorlaştırır.

En önemlisi, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin enflasyon hedeflemesinden vazgeçmesi gerekir. **Yükselen gıda ve enerji fiyatlarını karşılama çabası yeterince zorlayıcıdır.** Enflasyon hedeflemesinin yol açtığı zayıf ekonomi ve yüksek işsizlik oranı enflasyonu fazla etkilemez; sadece bu koşullar altında hayatta kalmayı daha da zorlaştırır.